

Eric Ruder: Från Nasser till Mubarak

Innehållsförteckning

Nasserismen.....	2
Statskapitalism i Egypten.....	3
Egypten, palestinierna och 1967 års krig.....	4
”Infitah”	5
Från Camp David till första och andra Gulfkriget.....	7
Egypten och palestinierna.....	8
Utsikter för förändring.....	9

[Artikel från mars-aprilnumret 2010 av den amerikanska socialistiska tidskriften *International Socialist Review*.]

I slutet av 2009 fick världen två skamliga exempel på Egyptens löfte att backa upp USA:s och Israels belägring av Gaza. Först bekräftade nyhetsrapporterna att Egypten hade börjat bygga en 10 km lång underjordisk mur av stålplattor. Denna mur har till syfte att skära av de tunnlar som har hållit Gazas ekonomi vid liv sedan Israel intensifierade sin blockad av Gaza 2006, efter att befolkningen i Gaza i fria val hade utsett Hamas’ ledare att regera över dem. Muren ska byggas med hjälp av USA:s ingenjörskårer, och är tänkt att bli omöjlig att skära igenom eller smälta, och den kommer på vissa ställen att vara mer än 25 m djup. De egyptiska myndigheterna planerar att pumpa havsvatten genom rör i muren för att göra tunnlar under muren till en dödsfälla. Särskilt oroande för Gaza-bor som lever nära muren är att saltvattnet kan förstöra de underjordiska färskvattenkällor som området är beroende av för dricksvatten och jordbruket.¹

För det andra gjorde den egyptiska regeringen allt för att motverka, splittra och omintetgöra solidaritetsaktivisternas ansträngningar att ta sig in i Gaza via gränsövergången i Rafah. Gaza Freedom March [Gazas frihetsmarsch] genomfördes för att rikta uppmärksamheten mot ettårsminnet av Israels militära angrepp på Gaza, som ledde till att omkring 1.400 palestinier dödades, tusentals skadades och tiotusentals blev hemlösa. De egyptiska myndigheterna inte bara förhindrade demonstranterna att resa från Kairo till Rafah, utan säkerhetsstyrkorna trakasserade och uppträdde också brutalt mot de internationella aktivister som protesterade offentligt mot Egyptens beslut att hindra dem från att komma igenom. Egyptens behandling av den humanitära hjälpsändningen Viva Palestina var lika skamlig. Efter att mer än 500 deltagare i sändningen hade fått höra att de kunde få komma över gränsen om de tog sig fram till hamnen El Arish, så möttes de där av misshandel som skadade 50, vissa allvarligt. Konvojen släpptes till sist in i Gaza, men bara en kort stund.²

Dessa händelser kringgår en uppenbar fråga: hur kan Egypten, som en gång i tiden sågs som ledare för den progressiva arabiska nationalismen och försvarare av palestiniernas nationella rättigheter, öppet ha börjat samarbeta med USA och Israel för att genomdriva en belägring som trotsar både internationell lag och rättvisa för ett arabiskt grannland? Detta samarbete har idag gjort Egypten till föremål för förakt, i synnerhet som det verkar som om USA har kunnat köpa dess tjänster så billigt. Enligt *Middle East Report Online*:

1 Rory McCarthy, ”Egypt building underground metal wall to curb smuggling into Gaza”, *Guardian*, 10 december 2009, och Lina Attalah, ”Will Egypt's underground wall end the Gaza tunnel trade?”, *Electronic Intifada*, 8 januari 2010. För en bakgrund till tunnelarnas betydelse för Gazas ekonomi, se Eric Ruder, ”Gaza's tunnel economy”, *Socialist Worker*, 19 augusti 2009.

2 Eric Ruder, ”A victory for Viva Palestina”, *Socialist Worker*, 8 januari 2010.

Förvisso har Israel och USA under flera år pressat Egypten att ”slå ner” på smugglingen, och 2008 höll kongressen inne 100 miljoner dollar i hjälp på grund av denna fråga. Och förvisso är Egyptens samarbete för att bibehålla belägringen en del av det som gör Egypten till en värdefull strategisk partner för USA. Det är kanske ingen slump att kritiken från Washington mot Egyptens förflutna på de mänskliga rättigheternas område och dess intoleranta politiska system har varit anmärkningsvärt dämpad sedan stängningen av Rafah 2007. Och nyligen har Egypten fått två viktiga eftergifter från USA: en del av hjälpen som den erhåller kommer nu att placeras i en gåvofond (som gör det svårare för kongressen att göra hjälpen beroende av särskilda reformer), och den 30 december tillkännagavs att Egypten skulle få minst 20 nya F-16-stridsplan från de amerikanska tillverkarna.³

Men Egyptens delaktighet i belägringen är inte bara ett svar på tryck utifrån, den är också en följd av regimens egna inrikespolitiska överväganden:

Ändå ska man inte bortse ifrån Egyptens inhemska skäl för att stöda blockaden. Den egyptiska regeringen misstror Hamas, en beväpnad islamistisk grupp som den betraktar både som en iransk ställföreträdare och allierad till det egyptiska Muslimska brödraskapet, dess största och bäst organiserade opposition...

Bygget av den underjordiska muren är kulmen på en årtionden lång process där Egypten brutit med palestiniernas sak och inlett ett allt större säkerhetspolitiskt samarbete med Israel. En process som fick en sista dramatisk knuff framåt i och med valet av Hamas.⁴

Syftet med resten av denna artikel är att analysera den ”årtionden långa process” under vilken Egyptens öppna trots mot väst imperialismen i Mellanöstern har förvandlats till ett ”strategiskt partnerskap” och vilken innebörd detta har för kampen för Palestinas befrielse.

Nasserismen

Tack vare Egyptens strategiska placering mitt i Mellanöstern och öppnandet av Suezkanalen 1869, betraktade det brittiska imperiet ett fogligt Egypten som centralt för att kontrollera och upprätthålla sina fjärran besittningar, i synnerhet Indien. 1882 ockuperade Storbritannien Suezområdet för att kuva ett uppror, och med *New York Times*' tidigare mellanösternkorrespondenten Kennett Loves ord, ”använde egyptiska nationalister de följande 72 åren till att försöka få briter att följa sin uttalade önskan att dra sig tillbaka.”⁵

Efter slutet av Andra världskriget steg USA fram i främsta ledet bland världens imperialistiska stater, och började tränga undan briter och fransmäns inflytande i Mellanöstern – alltid med ett öga på att hindra Sovjetunionen från att skaffa sig ett inflytande i regionen. Historikern Lloyd Gardner skriver:

Den tidigare koloniala eran var nästan över. I dess ställe hade USA börjat skapa en ny struktur som skulle ersätta det gamla imperiets styrkor med militära förbindelser. Sovjetunionen spelar uppenbarligen en nyckelroll genom att erbjuda ett ”hot”, så att den ”fria världens” organisation kunde förklaras med att den var ”ett inbjudet imperium”.⁶

Den allt större betydelse som Mellanösterns olja hade för världsekonomin (och Suezkanalen för att transportera oljan till väst) fick Washington att koncentrera sin uppmärksamhet på att stärka de ”vänskapliga förbindelserna” med arabregimerna i regionen. Men USA:s stöd till den nya israeliska stat som hade upprättats 1948 komplicerade saker och ting. Det var svårt att förlika USA:s stöd till

3 Ursula Lindsey, ”Egypt's Wall”, *Middle East Report Online*, 1 februari 2010.

4 *Ibid.*

5 Citeras i Lloyd C Gardner, *Three Kings: The Rise of an American Empire in the Middle East After World War II*, New York: The New Press, 2009, s 136.

6 *Ibid.*, s 151-152.

Israels koloniala övertagande av Palestina med denna period av avkolonialisering.

1952 satte en militärkupp en grupp lägre officerare vid makten – de fria officerarna, och bland dem Gamal Abdel Nasser – och tvingade den engelskvänliga kung Farouk i exil. Nassers uppstigande till makten red på den våg av folklig nationalism som svepte över regionen för att föra fram en vision av panarabisk enhet och motstånd mot västmakterna. Detta program inspirerade miljontals människor och gjorde Egypten till ledare för den del av arabvärlden som sökte självständighet från både USA och Sovjetunionen.

När Nasser försökte konsolidera sin makt i Egypten efter Farouk sökte han ökad styrka genom att ta itu med vad han betraktade som den främsta skympen mot Egyptens suveränitet: den brittiska militära närvaron. Paradoxalt nog ledde det till att Nasser vände sig till USA för stöd, och han hoppades kunna utnyttja det ökande amerikanskt inflytandet som en hävstång för att driva ut Storbritannien. USA skickade Kermit Roosevelt till Egypten, ”och hoppades att han skulle fungera som Nassers handledare, lite som de européerna brukade skicka till makthavarna i Orienten... Roosevelts nya uppdrag var att forma denne egyptier till ett positivt inflytande över postkoloniala ledare i Afrika och Asien. Till en början verkade Nasser vara en duktig elev, faktiskt en ivrig elev.”⁷

Men de varma relationerna mellan USA och Egypten gick snabbt upp i rök, allt eftersom Nasser blev besviken över de långsamma vapenleveranserna och den obetydliga ekonomiska hjälp som inte alls motsvarade hans förväntningar på USA. Amerikanerna drog sig i sin tur undan från öppet stöd till Egypten för att minska spänningen i relationerna till Israel.

Två andra utvecklingar förde slutligen in Nasser på en kollisionskurs med väst. För det första ökade Bandungkonferensen 1955 med 29 självständiga afrikanska och asiatiska länder dramatiskt Nassers anseende som ledare för vad som då verkade vara ett livskraftigt block mellan de alliansfria nationerna. För det andra tillkännagav Nasser bara några månader senare formellt ett vapenavtal med Sovjetblocket, som gav Egypten en källa till militära leveranser som man hoppades skulle tillåta Egypten att inta sin rättmätiga plats som ledare för arabvärlden. Avtalet med Tjeckoslovakien värt 200 miljoner dollar skulle omfatta 200 MIG-15 jetplan, 275 T-34 stridsvagnar och en hel mängd ytterligare materiel.

Egyptens tålamod med USA prövades också av dess ansträngda ekonomi. I synnerhet hade bomullsexporten, som var centrum i Egyptens jordbruksexport, ”minskat med 26% på bara drygt 1 år, delvis som resultat av det amerikanska jordbruksunderstödet som tillät amerikanska jordbrukare att dumpa bomull på världsmarknaden. Kina och Ryssland var en alternativ marknad för bomull, i utbyte mot vapen som inte skulle kräva kontant betalning i dollar och pund som man hade ont om.”⁸

Dessa försämrade relationer till väst kulminerade med Nassers nationalisering av Suezkanalen, som ställde kanalen – och dess förmåga att ge årliga inkomster av storleksordningen 100 miljoner dollar – under statlig kontroll. Denna utmanande åtgärd gav regeringarna i väst kalla kårar. Ivriga att låta Nasser betala för denna förolämpning mot deras intressen ingick Storbritannien, Frankrike och Israel en militär pakt för att invadera Egypten. Men USA ansåg detta alternativ ännu sämre än att leva med Nassers framgångar, eftersom amerikanerna fruktade att det kunde inleda en epok där deras rivaler skulle ockupera en region som de själva ville behärska. Amerikanska påtryckningar tvingade Storbritannien och Frankrike att dra sig tillbaka innan de hade uppnått sina mål, och några månader senare drog sig Israel tillbaka från de ställningar de hade erövrat i Sinaiöknen. Nasser hade trätt fram som segrare.

Statskapitalism i Egypten

Som Nassers försök att få stöd från USA och Sovjetunionen visade, ställde den egyptiska regimen

⁷ *Ibid*, s 148.

⁸ *Ibid*, s 157.

pragmatism och realpolitik före utfästelser mot något speciellt ekonomiskt eller politiskt program. Den fråga som vägledde Nassers beslut var om en viss politisk eller ekonomisk åtgärd tjänade Egyptens försök att bli arabvärldens obestridde ledare eller ej. Nationaliseringen av Suezkanalen och Egyptens ambitiösa projekt att bygga Assuandammen fick till resultat att Egypten drevs ännu längre längs vägen att nationalisera ekonomin. Det var en inte ovanlig väg för många länder som var på väg att industrialiseras, och som försökte ordna fram tillräckligt mycket kapital för att genomföra industrialiserings- och utvecklingsprojekt som skulle göra det möjligt för dem att komma ikapp det redan industrialiserade väst.

Även om Egyptens oljeproduktion historiskt hade bleknat i jämförelse med länderna vid Persiska viken, så gjorde Egyptens politiska ledarskap det möjligt att dra fördel av de oljerika arabiska ländernas ökande välstånd. Detta hjälpte också till att stöda uppfattningen att Egypten stod i ledningen för en arabisk nation som snabbt höll på att bli en modern kraft i politisk och ekonomisk mening. ”I mitten på 1960-talet hade de fem största arabiska oljeproducerande länderna – Irak, Kuwait, Saudi-arabien, Libyen och Algeriet – tillsammans statsinkomster på omkring 2 miljarder dollar per år. Inkomsterna användes... för att bygga infrastrukturen till moderna samhällen, till att utvidga samhällsservicen, men också för att skapa mer genomtänkta administrativa system som skulle bli grunden till nya försvars- och säkerhetssystem.”⁹

Men man bör understryka att denna politik vidtogs som ett sätt att styra den egyptiska ekonomiska utvecklingen. Alliansen med Sovjetunionen och Nassers revolutionära nationalistiska retorik medförde att Egyptens statliga ingripanden i ekonomin rutinmässigt beskrevs som ”socialistiska”, trots det faktum att:

omvandlingen av det ekonomiska systemet genomfördes på grundval av en statskapitalism som på intet sätt förändrade de kapitalistiska produktionsförhållandena... Även om ambitionerna och de inledande åtgärderna mot jämlikhet var omfattande, så blev alla vidare framsteg väldigt problematiska genom att denna samhällsklass [det vill säga byråkraterna som kontrollerade staten] i grund och botten var oförmögen att formulera en sammanhängande plan. Själva dess nationalism, som hade varit tänkt att vara en revolutionär kraft, dolde den avgörande samhälls-ekonomiska skiktningen av de traditionella klasserna och det privilegierade skikt som uppstod ur den nya statskapitalistiska klassen.¹⁰

Till syvende och sist garanterade Nassers nationalism makten för en egyptisk elit som använde en nationalistisk retorik för att trubba av den växande egyptiska arbetarklassens krav.

Egypten, palestinierna och 1967 års krig

I början av 1960-talet började det uppträda sprickor i Nassers projekt att förena arabvärlden bakom ett egyptiskt ledarskap. Först och främst var arabvärlden själv splittrad ”mellan stater som styrdes av grupper som hade tagit ställning för att göra snabba förändringar eller revolution längs nasserismens linjer och stater som styrdes av dynastier eller grupper som var mer försiktiga med politiska och sociala förändringar och mer fientliga till att sprida nasserismens inflytande.”¹¹ Efter nästan 20 år utan någon oberoende röst som kunde sköta deras egna angelägenheter, grundades dessutom den palestinska befrielseorganisationen (PLO) 1964, och den började genomföra aktioner i Israel för att hävda kraven på nationella rättigheter för Palestina. Som ett resultat av detta blev den egyptiska regeringen, som hade agerat som främsta talesman för Palestinas nationella krav sedan kriget 1948, nu bara en av flera strömningar som stred om inflytandet inom den palestinska nationella rörelsen.

⁹ Albert Hourani, *A History of the Arab Peoples*, New York: Warner Books, 1991, s 410.

¹⁰ Marie-Christine Aulas, ”State and ideology in republican Egypt”, i Fred Halliday och Hamza Alavi, red, *State and Ideology in the Middle East and Pakistan*, New York: Monthly Review Press, 1988, s 137.

¹¹ Hourani, *op cit*, s 409.

För sin del ansåg Israel i mitten av 1960-talet att det befann sig i en starkare position gentemot sina grannar, och välkomnade möjligheten att bevisa detta faktum med militära medel.

Israels befolkning hade fortsatt att växa, i huvudsak tack vare invandring. 1967 var den omkring 2,3 miljoner, varav araberna utgjorde cirka 13%. Dess ekonomiska styrka hade ökat med hjälp av stöd från USA, bidrag från judar i omvärlden och krigsskadestånd från Västtyskland. Landet hade också stärkt och byggt upp sakkunskapen inom sina väpnade styrkor, och i synnerhet flygvapnet. Israel visste att det var militärt och politiskt starkare än sin arabiska grannar. Inför hoten från dessa grannar var den bästa inriktningen att visa sin styrka. Det skulle kunna leda till en mer stabil överenskommelse än vad Israel annars hade kunnat uppnå. Men bakom allt detta låg förhoppningen att erövra resten av Palestina och avsluta det ofullbordade kriget 1948.¹²

5 juni 1967 inledde Israel det som har kallats Sexdagarskriget, där Israel utdelade ett förkrossande militärt slag mot Egypten, Syrien och Jordanien, och blixtnabbt ockuperade Västbanken, Gaza, Sinaihalvön och Golanhöjderna.¹³ Kriget fick den effekt som Israel hade eftersträvat och förändrade maktbalansen i regionen.

Det var uppenbart att Israel var militärt starkare än någon grupp av arabstater, och det förändrade dessa länders relationer till omvärlden. Det som, rätt eller fel, betraktades som ett hot mot Israels existens väckte sympati i Europa och USA, där minnena av judarnas öde under Andra världskriget fortfarande var starka, och den snabba israeliska segern gjorde också Israel till en mer önskvärd allierad i USA:s ögon. För arabstaterna, och i synnerhet för Egypten, var det som hade hänt i alla bemärkelser ett nederlag som visade gränsen för deras militära och politiska förmåga.¹⁴

Ett bidrag till denna känsla av nederlag blev Egyptens stöd till den ”republikanska” sidan i det blodiga inbördeskriget i Jemen mellan 1963 och 1969. När Egyptens inblandning var som störst hade det omkring 70.000 soldater stationerade där. USA-diplomater ansåg vid denna tid att det var Egyptens Vietnam. Efter 1967 års krig blev Nasser tvungen att brottas med en israelisk militär närvaro i Sinai, som gjorde det nödvändigt att använda ännu mer ekonomiska resurser för att återuppbygga den egyptiska armén. Detta förvärrade den ekonomiska stagnation som redan hade börjat visa sig i början av 1960-talet. Nasser drog slutsatsen att Egypten inte hade något annat val än att erkänna Israels existens, och han godtog genast både Rogersplanen och Förenta nationernas resolution 242, som slog fast principen om utbyte av det territorium som Israel skaffat sig med våld i utbyte mot ”fred”. Även om Nasser till stor del behöll sitt anseende i resten av arabvärlden, så höll hans inflytande i Egypten på att försvagas.

För USA bevisade Sexdagarskriget på ett avgörande sätt Israels militära förmåga att utmana den arabiska nationalismen och behärska arabvärlden, och för att öka Israels hängivenhet som trogen försvarare av USA:s intressen började USA:s militära och ekonomiska hjälp att öka kraftigt.

”Infatih”

I början av 1970-talet kunde de statskapitalistiska åtgärderna inte längre driva den egyptiska ekonomin framåt, eftersom den led av tung skuldsättning, hög inflation och höga oljepriser. Nassers död 1970 och Anwar Sadats makttillträde (han var ytterligare en av de Fria officerarna) påskyndade en trend som redan var på väg i den egyptiska ekonomin – ”infatih”, eller den öppna dörrrens politik.

¹² *Ibid*, s 412-413.

¹³ Trots den allmänt accepterade skildringen att Israel var tvunget att försvara sig mot den arabiska Goliat som omgav landet, så var det Israel som gick till angrepp 1967. Se Norman Finkelstein, *Image and Reality of the Israeli-Palestinian Conflict*, London: Verso, 1995, kapitel 5 om kriget 1967 och kapitel 6 om kriget 1973. För en kritisk granskning av det vanliga argumentet att Israel tvingats föra en rad ”försvarskrig” mellan 1948 och 1973, se Noam Chomsky, *The Fateful Triangle: the United States Israel and the Palestinians*, London: Pluto Press, 1983, s 98-103.

¹⁴ Hourani, *op cit*, s 413-414.

Infitah var ett genomgripande program för att genomdriva en nyliberal agenda inom ekonomin, inklusive minskad valutakontroll, skapandet av skattebefriade investeringszoner för företag, och återlämnande av olika offentliga industrier till privat kontroll (eller åtminstone att utsätta dem för marknadspåtryckningar).

Den öppna dörrens politik eftersträvade både politiska och ekonomiska förändringar. ”På en politisk nivå antogs närmandet till USA tillåta en snabb lösning av den arabisk-israeliska konflikten, och på samma gång dra Egypten ur sitt krigstillstånd. På den ekonomiska nivån skulle Egypten överge Nassers ’socialism’ och slå in på en väg av öppet kapitalistisk utveckling. I en rättfram beräkning av orsak och verken antogs detta val locka till sig utländskt kapital och ge nytt blod till den egyptiska ekonomin.”¹⁵

Redan innan den öppna dörren tillkännagavs officiellt hade Egypten inlett en process att liera sig med väst i allmänhet och USA i synnerhet. Nasser hade inte bara fortsatt att söka stöd från USA, utan 1972 hade Egypten också kastat ut omkring 20.000 sovjetiska militärrådgivare när risken för krig med Israel återigen skymtade hotfullt vid horisonten. Efter det krig som till sist kom i oktober 1973 ansåg Sadat att utgången var positiv, trots det faktum att Israels militära överlägsenhet nu hade bekräftats och USA:s makt i Mellanöstern fortsatte att öka.

Sadat hade inte utkämpat kriget 1973 för att uppnå en militär seger, utan för att ge supermakterna en chock så att de skulle ta initiativ till att förhandla fram en lösning av problemen mellan Israel och araberna som skulle förhindra fortsatta kriser och farliga sammanstötningar. Detta är faktiskt vad som hände, men på ett sätt som ökade en av supermakternas, USA:s, makt och engagemang. Amerika hade ingripit på ett avgörande sätt under kriget, först för att förse Israel med vapen och förhindra att det led nederlag, och sedan för att få till stånd en maktbalans som bidrog till en lösning.¹⁶

Under efterdyningarna till kriget 1973 lyckades USA:s diplomati uppnå sin tre viktigaste mål:

Det första var att överhuvudtaget minska Sovjetunionens inflytande i regionen... Det andra målet var att uppnå en politisk lösning som kunde omvandla själva den arabisk-israeliska konflikten till en lösning som kunde flytta konflikten från sitt ideologiska sammanhang och förvandla den till enbart en konflikt om territorier. Ett sådant sätt att närma sig frågan var till förfång för palestinierna och de arabiska nationalisterna, som betraktade kampen som en kamp mot bosättarkolonialism och imperialistiskt intrång. Det tredje målet var att ge Egypten ett så starkt intresse av stabilitet (med hjälp av ekonomisk hjälp och territoriella uppgörelser) att landet i själva verket skulle försvinna från den arabiska fronten mot Israel.¹⁷

Egypten var å andra sidan inte alls lika framgångsrikt att uppnå sina mål med den öppna dörrens politik. Egyptens nyliberala ”reformer” var föga övertygande för att få utländskt kapital att våga språnget och genomföra investeringar i Egypten. Egyptens förfallande infrastruktur, dess bräckliga transporter och telekommunikationer, och den kvardröjande rädslan för statliga exproprieringar innebar att både västliga och arabiska investerare föredrog säkerheten i europeiska och amerikanska banker. Den första effekten av infitahns minskade importkontroll var att Egypten översvämmades av lyxvaror för de rika.

Utan inflödet av utländskt kapital så försämrade den öppna dörren ekonomin istället för att förbättra den. Egyptens fattiga och arbetarklassen klarade sig särskilt dåligt. ”1960 fick de lägsta 20% av befolkningen 6,6% av nationalinkomsten, en andel som 1965 hade ökat till 7,0%, men minskade till 5,1% i slutet av 1970-talet. Som jämförelse minskade de översta 5 procentens inkomster mellan

15 Marie-Christine Aulas, ”Sadat’s Egypt”, *New Left Review*, I/98, juli-augusti 1976, s 84.

16 Hourani, *op cit*, s 419.

17 Nasser Aruri, *Dishonest Broker: The U.S. Role in Israel ad Palestine*, Cambridge, MA: South End Press, 2003, s 21-22.

1960 och 1965 något från 17,5% till 17,4%, men ökade märkbart till 22% efter flera år av Sadats politik.”¹⁸ Och under de 20 åren mellan 1961 och 1981 omvandlades Egypten från livsmedels-exportör till en av världens mest livsmedelsberoende länder, som var beroende av import av ungefär hälften av sin totala livsmedelskonsumtion.¹⁹

Från Camp David till första och andra Gulfkriget

I november 1977 chockade Sadat arabvärlden med att resa till Jerusalem för att förhandla om fred med Israel, och ett år senare formaliserades överenskommelsen under amerikanskt överinseende vid Camp David. Israel gick med på att återlämna Sinaihalvön till Egypten i utbyte mot fullständiga diplomatiska och ekonomiska relationer. Överenskommelsen förmodades också leda till någon sorts ospecificerat ”självstyre” för Västbanken och Gaza, men det lämnades till senare diskussioner. Självfallet såg inte Israel någon motsättning mellan detta ”självstyre” och fortsatta byggen av israeliska bosättningar på de ockuperade territorierna.

Inom kort blev Egypten uteslutet ur Arabförbundet, vars högkvarter flyttades från Kairo till Tunisien. (Regimerna som uteslöt Egypten sökte slutligen samma uppgörelse men deras missnöje med Sadats ensidiga strävan efter fred med Israel fanns kvar.) Egyptens politiska införlivande i västalliansen var fullbordat – och vad Sadat anbelangar inte ett ögonblick för sent. Egyptens ekonomi vacklade och man hoppades att freden med Israel skulle göra det möjligt för Egypten att slippa sin isolering och öppna kranen med amerikansk hjälp. De islamistiska styrkornas mord på Sadat 1981 var ett uttryck för den starka förbittringen över den väg som Egypten slagit in på, men det mönster som inrättades under den perioden har i det stora hela varit intakt ända fram till idag.²⁰ Under Israels ockupation av Libanon 1982, till exempel:

försökte [president Hosni] Mubarak, precis som Sadat före honom, få diplomatiska tips från USA. Innan invasionens andra vecka hade den egyptiska regeringen i tysthet antagit [utrikesminister Alexander] Haigs linje som sin egen, och betonade möjligheten för de ”moderata” arabstaterna att hitta en lösning på Palestinafrågan genom att utvidga ”Camp Davidprocessen” utan det militanta PLO:s besvärliga närvaro.²¹

Den egyptiska härskande klassen har förvisso åtnjutit generösa belöningar för sin slaviska hängivenhet gentemot amerikanska intressen. Under Gulfkriget 1991, ”[n]är USA var på jakt efter en militär allians för att tvinga ut Irak ur Kuwait anslöt sig Egyptens president [Mubarak] utan tvekan. Hans belöning... blev att USA, Gulfstaterna och Europa efterskänkte omkring 20 miljarder dollar i lån till Egypten, och lade om avbetalningsplanen för nästan lika mycket.”²²

Under George W Bushs krig mot Irak 2003 var Egypten återigen en villig samarbetspartner. 2006, då kriget rasade som allra värst, vittnade en tjänsteman från USA:s utrikesdepartement om hur viktig USA:s hjälp var till Egypten, trots oro för att Mubaraks skoningslösa hemliga polis och tortyr av politiska motståndare kunde undergräva USA:s påstående att vara demokratins försvarare i Mellanöstern. ”[USA:s] strategiska kompanjonskap med Egypten är på många sätt en hörnsten för vår utrikespolitik i Mellanöstern”, sa David Welch, biträdande minister för frågor gällande Främre orienten. Mellan 2001 och 2005 tillät Egypten amerikanskt militärflyg att utnyttja sitt luftrum 36.553 gånger och gav amerikanska örlogsfartyg företräde att passera Suezkanalen.²³

Omfattningen på USA:s hjälp till Egypten sedan 1970-talet är svindlande. ”USA har skänkt Egypten

18 Marvin Weinbaum, ”Egypt’s ’Infithah’ and the politics of U.S. economic assistance”. *Middle Eastern Studies*, vol 21, nr 2, april 1985, s 217.

19 *Ibid*, s 206.

20 Hourani, *op cit*, s 420-421.

21 Judith Tucker och Joe Stork, ”In the footsteps of Sadat”, *MERIP Reports*, nr 107, juli-augusti 1982, s 3.

22 ”The IMF’s model pupil”, *The Economist*, (amerikanska utgåvan), 20 mars 1999.

23 Rick Kelly, ”[Bush administration defends US military aid to Egypt](#)”, *World Socialist Web Site*, 22 maj 2006.

1,3 miljarder dollar per år i militär hjälp sedan 1979, och i medeltal 815 miljoner dollar per år i ekonomiskt understöd. Allt som allt har Egypten fått mer än 50 miljarder dollar i amerikanska gåvor sedan 1975.”²⁴ Korruptionen har skapat ett mycket tunt skikt av snuskigt rika egyptier i toppen, till att börja med Mubaraks egen familj som har samlat en förmögenhet som beräknas till tiotal miljoner dollar. Förhållandena för resten av det egyptiska samhället är desperata: tvåsiffrig arbetslöshet sedan flera år, inkomsten *per capita* mindre än 6.000 dollar per år, och periodiskt återkommande livsmedelskriser.

Men USA fortsätter att stöda Mubarakregimen och USA:s utrikespolitiska etablissemang förstår mycket väl Egyptens värde som strategisk tillgång, även om de traditionella medias ytliga reportage och kortsiktiga republikanska politiker ibland påstår motsatsen. Enligt det inflytelserika Rådet för utrikes relationer:

har Egypten formats till en blockerande kraft under de israelisk-palestinska förhandlingarna och det USA-ledda kriget mot terrorismen. Egypten har i själva verket i tysthet och konsekvent arbetat för en israelisk-palestinsk överenskommelse och för att fler länder inom arabvärlden ska erkänna Israel. Men det är förståeligt att USA är besvikna – relationerna inleddes i förhoppning att det skulle ha uppnåtts fred i regionen för flera år sedan.²⁵

USA:s dominans i Mellanöstern börjar sannerligen med Israel och Egypten, men den sträcker sig mycket längre än så. Sedan Camp Davidavtalen 1978 har USA i själva verket utnyttjat sina band till Egypten för att fånga andra arabregimer som allierade i regionen. I en översikt av USA:s allianser under Bushs invasion av Irak 2003 skrev Tariq Ali:

trots den överväldigande oppositionen från den arabiska allmänna opinionen [var det] ingen klientregim som svek sin plikt mot kassachefen. I Egypten gav Mubarak fri passage åt USA:s flotta genom Suezkanalen och åt USA:s flygvapen genom landets luftrum, samtidigt som hans polis klubbade ner och arresterade hundratals demonstranter. Den saudiska monarkin tillät kryssningsmissiler att slå sina bågar över territoriet och USA:s stridsledningscentraler att som vanligt operera inifrån landet. Gulfstaterna har sedan länge i praktiken varit militära annex till Washington. Jordanien, som lyckades förbli mer eller mindre neutralt under det första Gulfkriget, tillhandahöll nu ivrigt baser åt amerikanska specialförband för räder över gränsen. Irans mullor, lika förtryckande därhemma som idiotiska utomlands, samarbetade med CIA:s operationer i afghansk stil. Arabförbundet överträffade sig själv som kollektiv symbol för vanära när det meddelade sin opposition mot kriget trots att en majoritet av medlemmarna deltog i det. Det är en organisation som är i stånd att kalla Kabastenen svart samtidigt som den sprejas röd, vit och blå.²⁶

Egypten och palestinierna

Egyptens roll för att upprätthålla belägringen av Gaza är en fortsättning av dess undergivenhet gentemot USA:s övergripande program. Men trots ett utbrett stöd inom den egyptiska befolkningen för det palestinska folkets rättigheter har den egyptiska regimen alltid varit ambivalent i förhållande till den palestinska saken. Med en egyptisk socialists ord:

Regimen utnyttjar det palestinska kortet på ett motsägelsefullt sätt. Ibland piskar den upp anti-palestinska och antilibanesiska känslor för att skapa nationalistisk hysteri. Den riktar också in sitt förakt mot Hamas och Hizbollah för att motverka Muslimska brödraskapets – som stöder båda dessa grupper – växande inflytande...

När Sadat försökte befästa sin makt reagerade han exempelvis med att släppa lös en våldsam antiarabisk kampanj som slog fast Egyptens främsta identitet som ”faraonisk”. Under ledning av

24 Charles Levinson, ”\$50 billion later, taking stock of U.S. aid to Egypt”. *Christian Science Monitor*, 12 april 2004.

25 Dokument från Rådet för utrikes relationer, ”[Strengthening the U.S.-Egyptian relationship](#)”, maj 2002.

26 Tariq Ali, *Bush i Babylon*, Stockholm: Ordfront, 2005, s 151.

statliga media genomsyrades hela den offentliga kulturen under en hel period av ett förkastande av arabiskhet, och palestinierna fick skulden för Egyptens krig och fattigdom.²⁷

Detta argument har attraherat vissa delar befolkningen men det finns också missnöje.

Den officiella linjen att Egypten offrade tillräckligt för Palestina mellan 1948 och Camp David-avtalen 1978 slår an en ton hos vissa egyptier. Men många från hela det politiska spektrat är ytterst illa till mods över den förändrade politik som har förvandlat palestinierna från historiska ”bröder” till något som liknar fiender. ”Den egyptiska säkerhetsdoktrinen har – obegripligt nog – kommit att betrakta Gaza och inte Israel som det främsta hotet mot Egypten”, skriver Ahmad Yusuf Ahmad. På samma sätt påpekar den politiske krönikören Fahmi Huwaydi att Egyptens ”strategiska syn har förändrats, och Egypten har kommit att anse palestinierna och inte israelerna som en fara. Och om denna beklagliga slutsats är korrekt, då kan jag inte låta bli att beskriva ståluren... som en skammens mur.”²⁸

Utsikter för förändring

Egyptens härskande klass tog ställning för USA och Israel för flera årtionden sedan. Även om den i ord har bundit sig till den palestinska saken så är detta lika tunt som obligatoriskt. Retoriken spelar ingen roll för att vägleda Egyptens utrikespolitik, utan precis som alla arabregimer måste Egypten inta denna ståndpunkt i ord om den ska ha några förhoppningar att kunna styra över en fattig befolkning som instinktivt identifierar sig med palestiniernas kamp mot den israeliska kolonialismen.

Men Egyptens härskande klass förstår sina egna klassintressen. Den har alliansen med imperialismen att tacka för sina rikedomar, sin makt och sitt fortsatta välstånd. Palestinas befrielse skulle å andra sidan rubba hela maktbalansen i regionen. För Egyptens härskande klass går förtrycket av dess egen befolkning hand i hand med dess stöd till belägringen av Gaza.

I ett dokument skrivet för den israeliska socialistiska organisationen Matzpen beskriver Moshe Machover och Jabra Nicola (under pseudonymen ”A Said”) det nätverk av relationer som garanterar det fortsatta fördrivandet av det palestinska folket så här:

Det palestinska folket för en kamp där de ställs mot sionismen som stöds av imperialismen. Bakifrån hotas de av de arabiska regimerna och den arabiska reaktionen, som också de stöds av imperialismen. Så länge imperialismen har verkligt stora intressen i Mellanöstern är det osannolikt att den kommer att dra tillbaka sitt stöd för sionismen, dess naturliga allierade, och tillåta att den störtas. Den kommer att försvara sionismen till sista arabiska oljedroppen. Å andra sidan kan inte imperialismens intressen och makt i regionen krossas utan att man störtar dessa den imperialistiska utsugningens mindre kompanjoner, de härskande klasserna i arabvärlden. Slutsatsen är inte att det palestinska folket ska vänta i tysthet tills imperialismens dominans har störtats i hela regionen, utan att det måste samla en bredare kamp för hela Mellanösterns politiska och sociala frigörelse kring sig.²⁹

Vad ett sådant uppror skulle kunna leda till för omvälvningar är svårt att urskilja idag. Det har funnits tydliga tecken på ökande klasskamp i Egypten,³⁰ och det hänger en hotande osäkerhet över landet när en åldrande och krasslig Mubarak försöker lämna över makten till sin son. Icke desto mindre innebär den revolutionära vänsterns svaghet i Egypten och över hela världen att en sådan revolutionär utmaning av imperialismen i Mellanöstern kommer att ta flera år för att utvecklas. Men

27 Personlig korrespondens mellan författaren och en egyptisk socialist, 24 januari 2010.

28 Lindsey, *op cit.*

29 Moshe Machover och A Said (Jabra Nicola), ”Arab revolution and national problems in the Arab East”, *The International*, sommaren 1973.

30 *International Socialist Review* rapporterade om strejker bland egyptiska arbetare mot de kraftigt ökade matpriserna i en artikel av Hossam och El-Hamalawy, ”Revolt in Mahalla”, *International Socialist Review* nr 59, maj-juni 2008.

i avsaknad av ett sådant uppror finns det viktiga ljuspunkter. Satsningar som Gaza Freedom March, Viva Palestina och i synnerhet den växande internationella rörelsen för bojkott och sanktioner mot Israel är avgörande för att vidmakthålla palestiniernas kamp för nationella rättigheter.³¹

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

---

31 För mer information om dessa ansträngningar [på engelska], se www.gazafreedommarch.org, www.vivapalestina.org, och www.bdsmovement.net.